

SIA Smart consulting (LV 40003624824) Komentāri un priekšlikumi par konsultāciju dokumentu un Metodikas projektu attiecībā uz kapitāla atdeves metodes piemērošanu un tarifu aprēķināšanas principiem un tarifu aprēķināšanas kārtību kopumā:

Nr.	RISKA SITUĀCIJA	PROBLĒMA	PRIEKŠLIKUMS
1.	SPRK noteiktā kapitāla atdeves likmes neatbilstība faktiskajām aizņēmuma likmēm	Pašreizējā Metodikas pieeja nosaka vienotu, Regulatora noteiktu kapitāla atdeves likmi (vidēji svērtu kapitāla izmaksu likmi – WACC), neņemot vērā komersanta faktiskos finansēšanas nosacījumus. Tādējādi tiek apšaubīta pamatprasība, kas izriet no sabiedrisko pakalpojumu regulējuma principiem, proti, ka tarifam jābūt ekonomiski pamatotam un jānodrošina iespēja segt visas ar pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas, tostarp aizņemtā kapitāla izmaksas. Šādu nostāju prasa arī Likuma par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem (turpmāk – SPR <i>Likums</i>) 20.pants, SPRK nolikums, Enerģētikas likuma 3.pants un vispārējie labas pārvaldības principi. Ja siltumapgādes komersants objektīvā atlases procesā ir noslēdzis kredītlīgumu ar augstāku procentu likmi nekā noteiktā aizņemtā kapitāla likme WACC aprēķinā, patērētāju maksājumi nesegs šo objektīvo likmi.	👉 Atļaut komersantam piemērot tā faktiskajai kapitāla struktūrai atbilstošas izmaksas, piem., kredītlīgumos noteiktās likmes, ja tās ir spēkā esošas un kredītlīgumi noslēgti objektīvā atlases procesā, izvērtējot dažādu kredītiestāžu piedāvājumus.
2.	WACC metodika nav izskatāma atrauti no RAB metodikas izskatīšanas	Kapitāla izmaksu uzskaites un aprēķināšanas metodika (turpmāk - <i>RAB metodika</i>) pieņemšanas brīdī netika attiecināta uz Siltumapgādes nozari, jo WACC netika piemērots. Lai arī jau toreiz nozares komersanti un LSUA pauda iebildumus, tomēr šīs metodikas apstrīdēšana nenotika, jo faktiski neiestājās atbilstoša situācija.	👉 Atvērt izskatīšanai Kapitāla izmaksu uzskaites un aprēķināšanas metodiku un izskatīt to vienlaikus ar WACC metodiku.

		Dažas no būtiskām atšķirībām – 1. Nozares, uz kurām attiecas WACC, faktiski bija pārvades, sadales infrastruktūra, kuras uzturēšanas izmaksu struktūra ir būtiski atšķirīga no siltumapgādes ražošanas, kur, piemēram, ir nepieciešams kapitāls krājumu (biomasas) uzturēšanai. Šīs izmaksas tarifa aprēķinā netiek ņemtas vērā un tādējādi netiek segtas no tarifa. 2. Arī norēķinu periodi ir atšķirīgi, kas nozīmē, ka siltumenerģijas ražotājam ir nepieciešami apgrozāmie līdzekļi darbības nodrošināšanai. Neizskatot abas šīs metodikas vienlaicīgi, tiek pārkāpti labas pārvaldības principi un netiek ievērots SPR Likuma 5. pants saistībā ar taisnīguma, atklātības, neitralitātes, vienlīdzības un proporcionālītātes principu ievērošanu, kā arī 20.pants, atbilstoši kuram tarifam ir jānosēd ekonomiski pamatotas izmaksas.	
3.	WACC piemērošanas ietekme uz esošajām kredītsaistībām	Metodikā noteiktā vienotā kapitāla struktūra (50/50 attiecība starp pašu un aizņemto kapitālu) neatspoguļo komersantu individuālo finanšu stāvokli. Daudziem komersantiem jau ir noslēgti ilgtermiņa kredītlīgumi ar fiksētām likmēm, kuru atmaksa balstās uz iepriekšējā metodikā noteikto pieeju. Ja tiek ieviesta jauna kapitāla struktūra bez pārejas mehānisma vai izņēmumiem, tas var radīt situāciju, ka komersants nespēj pildīt ar kredītlīgumiem uzņemtās saistības, kredītprocentu likmes tiek vēl vairāk paaugstinātas vai kredītiestādes pat izmanto sev līgumos pieliktās tiesības vienuspusēji izbeigt kredītlīgumus. Šādas būtiskas izmaiņas palielinātu banku kredītprocentu likmes arī nākotnē un kopumā samazinātu kredītēšanas iespējas. Skaidra un nemainīga regulatīvā vides neesamība investīciju periodā ir faktors, kas faktiski ietekmē riska piemaksu	👉 Noteikt pārejas periodu uzņēmumiem, kuriem ir kredītsaistības, līdz 2035. gadam un atļaut komersantiem turpināt piemērot esošo kopkapitāla rentabilitātes metodi gadījumos, ja kredītlīkmes nesēd WACC likmē aprēķinātās, vai kad esošās kopkapitāla rentabilitātes metodes piemērošana ir nepieciešama kredītsaistību un/vai kovenanšu rādītāju izpildei, un attiecīgi pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanai.

		siltumapgādē WACC aprēķinā. Metodika radītu nesamērīgi strauju (divu gadu pārejas periods līdz 2028. gada 1. janvārim ir nepietiekams, salīdzinot ar kredītīgumos noteikto 15 gadu kredītu atmaksas termiņu) un būtisku rentabilitātes samazinājumu (līdz pat 40-50%).	
4.	Fiksēto izmaksu neatgūstamība realizācijas apjoma izmaiņu dēļ	Ņemot vērā tendenci patēriņa apjomiem samazināties (energoefektivitātes vai klimata ietekmē), komersanti saskaras ar situāciju, kurā fiksētās izmaksas un daļēji fiksētās izmaksas (piem., elektroenerģijas izmaksas nav tieši proporcionālas ražošanas apjomiem) uz vienu MWh būtiski atšķiras pret plānotajām un pieaug. Pašreiz metodikā netiek paredzēta iespēja atgūt šīs izmaksas gadījumā, ja realizācijas apjoms ir mazāks par prognozēto, lai gan šie fiksētie izdevumi bija nepieciešami pakalpojuma nodrošināšanai un infrastruktūras uzturēšanai. Metodika un tarifu izvērtēšanas prakse nepieļauj uz priekšu prognozēt mazāku ražošanas apjomu, pat ja tam pamatā ir objektīvi tirgus apstākļi kā 2022.-2024. gadā. Šādā veidā tiek pārkāpts Likumā par sabiedriskā pakalpojuma regulatoriem 20. pantā noteiktais “Tarifi nosakāmi tādā apmērā, lai lietotāju izdarītie tarifu maksājumi segtu ekonomiski pamatotas sabiedrisko pakalpojumu izmaksas”	Iespējamie risinājumi: 👉 Iekļaut mehānismu, lai patērētāju nesegto/pārsniegto (apstiprināto) fiksēto izmaksu sadaļa tiktu aprēķināta līdz ar gada atskaites iesniegšanu un piemērota kā papildus komponente nākamajam gadam. 👉 Regulatīvā konta ieviešana ar ciklisku 1 vai 2 gadu visu būtiskāko izmaksu un pārdošanas apjomu izvērtēšanu atgūstot izdevumus vai atmaksājot pārmērīgus ienākumus.
5.	Ieņēmumu iekļaušana no elektroenerģijas ražošanas	Esošā metodikas norma paredz ieņēmumu samazinājumu no elektroenerģijas pārdošanas, kas balstījās uz vēsturisku pieeju, kad apstiprināja gan siltumenerģijas, gan elektroenerģijas cenu, kā arī, lai ierobežotu OIK kārtībā ražotās elektroenerģijas rentabilitāti. Šis metodikas punkts vairs neatbilst šī brīža konkurences situācijai elektroenerģijas tirgū, kur ir brīvā tirgus apstākļi.	👉 Neiekļaut ienākumus no elektroenerģijas pārdošanas, bet atbilstoši metodikai kontrolēt, lai komersants uz tarifu attiecina investīcijas un citas ražošanas izmaksas tādā apmērā, kādā tās kalpo siltumapgādes nodrošināšanai. Kurināmā izmaksas iekļaut atbilstoši siltumenerģijas ražošanas apjomiem un iekārtu faktiskai lietderībai.

	Turklāt elektroenerģijas cenas izmaiņas ir straujas un to pārdošanas apjomi nav prognozējami. Līdzīga situācija ir elektroenerģijas balansēšanas tirgū. Šādu nestabilu un svārstīgu ieņēmumu piesaiste var novest pie nepamatoti zema siltumenerģijas tarifa un finanšu riskiem. Te ir saskatāmi vairāki pirmšķietami pārkāpumi: 1. Nevienlīdzīga attieksme pret komersantiem, kas darbojas tikai elektroenerģijas segmentā un siltumapgādes komersantiem. Tiek pārkāpts SPR Likuma 9. pantā nostiprinātais vienlīdzības princips. 2. Nevienlīdzīga attieksme pret vertikāli integrētu (kas nodrošina gan ražošanu, gan pārvadi) siltumapgādes komersantu, kura siltumenerģijas pārdošanas cena tiek regulēta, un neatkarīgo ražotāju, kuru tarifi netiek regulēti. Tiek pārkāpts SPR Likuma 9. pantā nostiprinātais vienlīdzības princips. 3. Elektroenerģijas ražošana ir neregulēts pakalpojums, tāpēc tā tarifa vai peļņas pārvirzīšana faktiski ir uzskatāma par iejaukšanos brīvā tirgus principos un var tikt uzskatīta par regulāciju. Tiek pārkāptas SPR likumā deleģētās funkcijas. Kā atzīts Satversmes tiesas judikatūrā no tiesiskās vienlīdzības principa var izrietēt likumdevēja pienākums noteikt diferencētāku, smalkāku noregulējumu, ja pārāk līdzīgi tiek regulētas divas pārāk atšķirīgas situācijas. Tāpat arī gadījumā, kad divās dažādās situācijās konstatēta vienāda attieksme, tā uzskatāma par tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu, ja šī vienādā attieksme ir patvaļīga, tas ir, noteikta bez jebkāda saprātīga pamata. Likumdevējam arī šādā gadījumā ir pienākums attiecīgo attieksmi mainīt, nosakot diferencētāku regulējumu katrai atšķirīgajai situācijai (skat. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants. Tiesiskās vienlīdzības	👉 Alternatīvs priekšlikums: Elektroenerģijas ražošana ir neregulēta, tāpēc, lai nodrošinātu nosacīti vienlīdzīgu pieeju, nepieciešama diferencēta pieeja atkarībā no kurināmā veida. 1. Ja tarifā tiek iekļautas tikai koģenerācijas mainīgās izmaksas (kurināmais, elektroenerģija), Koeficienta 0.94 vietā ierosinām piemērot 0.5 dabasgāzes katliem un 0.25 biomasas koģenerācijām vai izvērtēt individuāli. Pamatojums: elektroenerģijas cena iepriekšējā apkures sezonā svārstījās starp 88 – 151 EUR/MWh, savukārt dabasgāzes cena ir bijusi starp 43-62 EUR/MWh, biomasas cena starp 19-25 EUR EUR/MWh. 2. Izmaksās iekļaut koģenerācijas stacijas fiksēto izmaksu sadaļu, proporcionāli siltumenerģijas ražošanai 3. Šāda norma būtu jāsaskaņo ar Konkurences padomi, vai tā nav šķērssubsīdija un iejaukšanās elektroenerģijas tirgū
--	---	--

		princips. Satversmes tiesas judikatūra. Pieejams: Gramatzurnals_Latvijas-Republikas-Satversmes-91.-pants.pdf). Tādējādi vienlīdzības princips prasa, lai dažādās faktiskajās situācijās esošu komersantu grupas tiek diferencētas, un pretēji – vienāda regulējuma paredzēšana attiecībā uz dažādos faktiskajos apstākļos esošiem komersantiem, rada vienlīdzības principa pārkāpumu.	
6.	Peļņas no citiem pakalpojumiem iekļaušanu ar koeficientu 0,94.	Neregulētu pakalpojumu ienākumu daļas iekļaušana jebkāda apmērā ir SPR Likumā deleģēto tiesību pārkāpums un rada konkurences riskus, pārkāpj tiesības uz kapitālu.	Šis punkts ir izņemams no Metodikas. Regulatoram ir tikai un vienīgi tiesības pārbaudīt un regulēt uzņēmuma izmaksu attiecināšanu, ja aktīvi vai darbinieki noslogoti gan regulētu, gan neregulētu pakalpojumu sniegšanā.
7.	Pamatlīdzekļu nolietojuma perioda un kreditēšanas perioda atšķirības	Konsultāciju dokumentā vēlējuma izteiksmē ir minēts "Tomēr jaunu pamatlīdzekļu izveidē turpmāk komersantiem būtu jācenšas samērot piesaistīto kredītu atmaksas termiņi ar paredzēto lietderīgās lietošanas laiku, lai neveidotos šādas atšķirības starp kapitāla izmaksu naudas plūsmu un finansēšanas izmaksām. Nav pamata uzskatīt, ka Bankas (neskaitot dažus lielākos nozares uzņēmumus vai uzņēmumus, kas saņēmuši aizdevumus ar Valsts kases izsniegtu galvojumu), kas līdz šim finanšu līdzekļus ir izsniegušas uz kredīta atmaksas termiņiem, kas ir 2-4 reizes īsāki nekā pamatlīdzekļu lietderīgais darba mūžs, tagad būtiski pārskatīs finansēšanas nosacījumus. Tik zemu WACC likmju gadījumā uzņēmumiem nebūs nekādas drošības rezerves, naudas plūsma projektiem būs negatīva, kovenantes netiks izpildītas, tāpēc bankām būs tiesības paaugstināt kredītprocentu likmes esošiem	Saglabāt tarifu Metodikas 24. punktā noteikto iespēju nolietojumu aizstāt ar kredīta pamatsummas atmaksu arī nākotnes investīcijām. Neskatoties uz to, ka Regulators ir institucionāli un funkcionāli neatkarīgs, pilntiesīgs, autonomas publisko tiesību subjekts, šīs būtiskās Metodikas izmaiņas nav veicamas, nekonsultējoties un nesaskaņojot ar 1. Komerbankām un ALTUM saistībā ar likmju, kreditēšanas termiņu un nosacījumu (EBITDA, rentabilitātes nosacījumiem) atbilstību finansēšanas politikai, lai nodrošinātu uzņēmumu un CSA sistēmu attīstību; 2. KEM, VARAM un EM ministrijām, kas ietekmē nozares virzību;

		kredītiem vai prasīt kredīta atmaksu, bet jaunu kredītu izsniegšana uzņēmumiem būs apdraudēta. Metodikas būtiskas izmaiņas ir viens no riska faktoriem, kuru vērtē bankas. SPRK ar savu rīcību faktiski liek bankām piesardzīgāk un dārgāk izcenot pakalpojumus vai vispār atteikt finansējumu attīstībai. Metodikas maiņa laikā, kad valsts ir izvirzījusi siltumapgādes nozarei nopietnu lomu klimatneitrealitātes jomā, kā arī valstij ir svarīga energoneatkarība un patērētājiem – energoefektivitāte, ir pretrunā ar valsts stratēģiju un sabiedrības interesēm.	3. Konkurences padomi par vienlīdzīgu pieeju un konkurences veicināšanu.
8.	Par WACC likmes – pašu kapitāla izmaksas	Salīdzinājumā ar esošo situāciju pašu kapitāla atdeve tiek būtiski samazināta. Pie $D/E = 50/50$, kopkapitāla rentabilitātes 10% un aizņemtā aizdevuma likmes 5-7%, stiprinot tarifu, teorētiskā pašu kapitāla atdeve ir bijusi 13-15%. Līdz ar to kritums 6,75-8,93% ir nesamērīgi straujš. Realitātē faktiskā uzņēmumu rentabilitāte daudzu faktoru (apjomu izmaiņas, inflācija, daudzu izmaksu niekļaušana tarifā) ir bijusi lielākoties par 20-50% zemāka, kas faktiski nozīmē, ka, ja kompleksi netiek pārskatīti arī citi jautājumi, tad uzņēmumu rentabilitāte būs tuvu pie 0%, naudas plūsma negatīva un nekādas motivācija attīstībai. Riska prēmijās nav ņemta vērā virkne aspektu – regulatīvās vides izmaiņas, realizācijas apjoma riski, kurus nesedz metodika, konkurences riski utt.	Pārvērtēt pašu kapitāla likmes noteikšanu, ņemot vērā visu riskus, ko metodika nesedz. Pirms metodikas izmaiņām salīdzināt katra regulētā uzņēmuma apstiprināto rentabilitāti un peļņu ar to, kāda tā bijusi faktiski pēdējo 3 gadu periodā. Analizēt faktorus, kas radījuši atšķirības iepriekšējā periodā, kā arī izvērtēt, kā Metodikas izmaiņas ietekmēs uzņēmuma finanšu radītājus un maksājspēju nākotnē.
9.	Par WACC likmes – aizņemtā kapitāla izmaksas	WACC likme ir noteikta neatbilstoši faktiskajām tirgū pieejamām likmēm. Salīdzinot faktiskās likmes ar SPRK noteiktajām, ir acīmredzams, ka likme neatbilst faktiskajai situācijai. WACC likmes aizņemtā kapitāla sadaļa ir neatbilstoša:	Atcelt tarifa izmaiņas, līdz nav izstrādāta jaunas, faktiskajām izmaksām atbilstošas WACC likmes.

		1. Kā redzams Regulatora likme 2023.-2024. gadā ir bijusi zemāka vai tuvu EURIBOR līmenim; 2. Papildus EURIBOR uzņēmumiem, kuriem nav pašvaldības galvojuma, deleģējuma līguma vai tautsaimnieciskas nozīmes statusa, banku papildus pievienotās likmes ir 1,5-6%; 3. Valsts finanšu institūcija ALTUM 2019.-2022. gadā, kad EURIBOR bija 0-1%, ir piemērojusi 6-7% likmi, bet 2024. gadā piedāvājumi ir bijuši pat virs 12%; 4. Pievienotā likme šādiem maziem un vidējiem uzņēmumiem bez pašvaldības galvojuma, deleģējuma līguma vai tautsaimnieciskas nozīmes statusa ir 2%-5%, neskaitot EURIBOR. 5. Regulatora noteikto likmju izmaiņas nav proporcionālas EURIBOR izmaiņām; Pievienotās procentu likmes tiek noteiktas nemainīgas uz visu kredīta un balstīta uz paredzamu uzņēmuma darbību un rentabilitāti. Svārstīga rentabilitātes normas noteikšana ir 1) papildus risks banku skatījumā – tālād faktors, kam jāpalielina šī likme; 2) faktors, kas palielina investīciju risku un attiecīgi jāpalielina pašu kapitāla likme; 6. Kredītprocentu likme no uzņēmuma viedokļa ir izmaksas. SPRK noteiktās likmes nesedz reālās pakalpojuma sniegšanas izmaksas un tādējādi neatbilst SPR likuma 20. panta prasībai, ka “<i>Tarifi nosakāmi tādā apmērā, lai lietotāju izdarītie tarifu maksājumi segtu ekonomiski pamatotas sabiedrisko pakalpojumu izmaksas</i>”; 7. Bankas nosacījumus izvirza uz visu kredīta periodu, un Latvijā finansēšanas tirgū faktiski nepastāv iespēja, ka uzņēmumi ar gada apgrozījumu 400 tūkst. līdz 10 milj. EUR varētu izvirzīt prasības finansējuma sniedzējam.	<i>WACC likmju aprēķinā ņemt vērā faktiskās komercbanku un ALTUM piemērotās kredītprocentu likmes un termiņus, un nodrošināt, ka ar Metodiku izvirzītie nosacījumi atbilst faktiskajai finansēšanas politikai, lai nodrošinātu siltumapgādes komersantu un centralizēto siltumapgādes sistēmu attīstību.</i>
--	--	---	---

		Plānotais regulējums neizbēgami radīs tarifa deficītu, t.i., situāciju, kurā tarifs nav pietiekams izmaksu segšanai, kas kā būtiska problēma ir identificēta Eiropas Komisijas Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāta pētījumā attiecībā uz elektroenerģijas tarifiem (pieejams: Electricity Tariff Deficit: Temporary or Permanent problem in the EU?), bet vēl lielākā mērā attiecināma uz maziem un vidējiem siltumapgādes komersantiem. Sekas: 1. Netiek nodrošināta uzņēmumu attīstība; 2. Tiek apdraudēta vairāku uzņēmumu darbība, jo jau tagad uzņēmumu faktiskā rentabilitāte ir zemāka nekā apstiprinātā un naudas plūsma negatīva; 3. Patērētājiem ir risks par pakalpojuma nepārtrauktību un ilgtermiņā uzņēmumi nav ieinteresēti investēt; 4. Ir apdraudēti valsts plāni pārejai uz klimatneitrāliem risinājumiem, kur siltumapgādes nozarei ir nozīmīga loma valsts enerģētikas stratēģijā.	
--	--	--	--

Pielikums. Esošo Regulatora likmju salīdzinājums ar faktiskajām EURIBOR likmēm un mazu komersantu aizņēmuma likmēm.

Tā kā konsultatīvajā dokumentā salīdzinājums nav veikts par visu periodu, bet salīdzināts ar absolūti augstāko vēsturisko likmi 2025. gadā nevis to likmi, kura būtu bijusi piemērota tarifu stiprināšanas brīdī, sagatavots salīdzinošie dati. Kā redzams, aizņemtā likme nesedz pat EURIBOR likmi. Savukārt kopējā likme varētu tikt sasniegta tikai, ja EURIBOR būtu 0 vai negatīvs.

KAPITĀLA ATDEVES LIKME SILTUMENERĢIJAS RAŽOŠANAS, T.SK. KOĢENERĀCIJĀ, PAKALPOJUMA, SILTUMENERĢIJAS PĀRVADES UN SADALES PAKALPOJUMA VAI SILLTUMENERĢIJAS TIRDZNIECĪBAS PAKALPOJUMA TARIFU PROJEKTA APRĒĶINĀŠANAI									
Spēkā stāšanās gads	Mikrouzņēmums vai mazais uzņēmums (%)			Vidējais vai lielais uzņēmums (%)			EURIBOR 3 mēnešu vidējais	EURIBOR 6 mēnešu vidējais	Faktiskā aizņemtā kapitāla likme (EURIBOR 6 mēnešu vidējais + pievienotā likme 3,75)
	Pašu kapitāla atdeves likme	Aizņemtā kapitāla atdeves likme	Vidējās svērtās kapitāla atdeves likme	Pašu kapitāla atdeves likme	Aizņemtā kapitāla atdeves likme	Vidējās svērtās kapitāla atdeves likme	Vidējais	Vidējais	
2022	6,75	3,13	5,78	4,47	2,48	4,03	0,345	0,677	4,50
2023	7,34	3,14	6,16	5,06	2,49	4,41	3,434	3,692	7,47
2024	7,37	3,30	6,26	5,09	2,65	4,51	3,57	3,48	7,28
2025	8,93	3,61	7,39	6,65	2,96	5,64	2,34	2,311	6,07
2026	6,82	4,05	6,29						